

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՏՏՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԽԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի
Ստանդին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Redaction «Mschak».

Վարձարուժիւնը բայց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լիզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին Տեսութիւն. Ծաղիկ պատուաստելու հարցը. Նամակ Նոր-Բայազետից. Ներքին լուրեր. —ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ձերգրերի կայսրը և գերմանական սահմանադրութիւնը. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳՈՒՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍՏՐԱԿԱՆ. Նամակ Թիւրքիայից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԾԱՂԻԿ ՊՈՏՈՒՍՏԵՆՈՒ ՀԱՐՅԸ

Կարգաւով «Մշակի» ներկայ տարվայ № 4-ում տպւած «Ժողովրդական բժշկականութիւն» խորագրով յօդուածը, ամեն մի փոքր ի շատէ բանիմաց անձն կը համաձայնի վերոյիշեալում յայտնած մտքերին: Յօդուածիս նպատակը չէ ցոյց տալ թէ ճշտակի կոչված աստը ինչ տեսակ հիւանդութիւն է և թէ որքան են դրա տուած վնասները. սա շատ հեռու կը տանել մեզ Այս հարցը աւելի լաւ հասկանալու համար՝ ցանկացողներին մեր կողմից առաջարկում ենք կարգաւ դժուար փնջաւորման հեղինակութիւնը, որ ինքն ըստ ինքեան մի շատ հետաքրքիր և գեղեցիկ ոճով զըրված աշխատութիւն է: Այն օրից ի վեր (30 տարուց աւելի է), երբ հայերն մէջ սկսվել են հրատարակվել զանազան ամսագրերն և լրագրներն, եթէ սկսեք ուշ ուշով թերթի վերոյիշեալները համարեալ առանց բացառութեան կը գտնէք ամեն մի համարում մտաւորապէս հետեւեալը.—«Այս ինչ քաղաքում, կամ այս ինչ գիւղում ծաղիկը սաստիկ տարածվել է և շատ զոհեր է տանում»: Եթէ ընդունենք, որ այսքան ժամանակամիջոցում «ճշտակ» հիւանդութեանը, ամենաբարձր հաշւած, տարեկան հազար հոգի զոհ գնացած լինեն, կը տեսնենք անմեղ զոհերի մի պատկառելի գումար, որը, կարծես թէ, հայ ժողովուրդը ինքնաջօծար կամով է նուիրաբերում իր տղիտութեան պատճառով: Յար-

գելի յօդուածագիրը պարզ կերպով ցոյց տալուց յետո՛յ թէ ինչպէս հայ հասարակութիւնը, մասնաւոր գիւղականը, իր տղեղ սովորութիւններով միջոց է տալիս «ճաղիկ» կոչված հիւանդութեանը հեշտութեամբ տարածվելու, յարձակվում է մեր փափկասուն բժիշկները վրա այն պատճառով, որ սրանք մինչև այժման ներդրութիւն չեն կրել ժողովրդին հասկանալի լիզուով առողջապահութեան վերաբերող հարցերի մասին էփանագին փոքրիկ գրքոյներ գրելու, որոնք տարածվելով աղէտ ժողովրդի մէջ, իրեն թէ, այսպիսի վարակիչ հիւանդութիւններն առաջը կանգնէին: Ի հարկէ մենք դէմ չենք այդպիսի գրքերի տարածվելուն և միտք էլ չունենք պաշտպանել հարուստ օժիտով հարսնացու որոնող բժիշկներին: Բայց հարկ է թէ այդ գրքոյները կարող կը լինեն ուղեցածի դոնէ մի հարիւրերորդականի չափ օգուտ բերել: Որովհետև ա) հայ ժողովրդի մէջ տարածված չէ ընթերցասիրութիւնը, հետեւապէս այդպիսի գրքոյներ կը զարգանան միմիայն գրավաճառները պահարանները. բ) այսպիսի հիւանդութեան դէմ դնելու համար աւելի արմատական միջոցներ են հարկաւոր, այն է ծաղիկի պատուաստումը: Գանգատվել դաւաքներուց, որոնք իրանց տղիտութեամբ աւելի չարիք են պատճառում, մեր կարծիքով անտեղի է, որովհետև ասված է—անտեր եկեղեցու ստանաններն են տիրանում,—այլ պէտք է աշխատել, որ այս արհեստով աւելի բանխմաց և փոքր ի շատէ բարեխիղճ անձեր պարսպանեն:

Որպէս զի «ճաղիկ» պատուաստումը ընդհանուր պահանջ դառնայ հայ հասարակութեան համար, մենք առաջարկում ենք քաղաքացիական և գիւղական վարժապետներին, նոյն իսկ և քահանաներին՝ սովորել այս արհեստը հիմնաւորապէս և տարածել իրանց գտնված շրջաններում: Մենք խորին կերպով համոզված ենք, որ սրանք անմիջական յարաբերութիւն ունենալով ժողովրդի հետ, մեծ օգուտ կը տան նրան, մասնաւոր կը իրանց գործունէութեան մէջ չեն մտցնի շահախնդիր և

դժուած հոգի: Բայց թէ որտեղ և ինչպէս սովորեն ծաղիկի պատուաստումը մեր վարժապետները և քահանաները,—այս հարցին պատասխանելու թող ներքի մեզ մի փոքր երկարորեն խօսել: Բնորին յայտնի է, որ մեր գիւղական վարժապետները ամբարշտի արձակուրդներին, զողթող թըռչունների նման, հաւաքվում են աւելի կենտրոնական քաղաքներում—Թիֆլիս, Երևան և այլն—և հասարակաց զբոսաւայրերում խմբված պատմում են շատ անհետաքրքիր բաներ, և առանց խղճաճարվելու կարելի է ասել, որ անտեղի լրատահաչութիւն են անում. իսկ քահանաների ժամավաճառութիւնը հօ առաւելական է... Այս հանգամանքը աչքի առաջ ունենալով՝ թող մեր հայ բժիշկները բարեհաճեն ամառնային արձակուրդներին դասխօսել մեր վարժապետներին և քահանաներին, բացառելով սրանց, ցոյց տան գործնականապէս ծաղիկի պատուաստումը ամենամանրամասնօրէն և մի որոշ ժամանակ էլ իրանց առաջնորդութեամբ պարսպանելու գործնականապէս մասնաւոր հիւանդանոց-բժշկարաններում: Հաւատարմաց մեզ, որ մեր վարժապետները և քահանաները ամենայն ուղախօսութեամբ կը հետեն դաստիարակութիւններին և լաւ սովորելուց յետոյ կաշխատեն գործել աղնաւար այն ժողովրդի մէջ, որի համար նշանակված են: Մենք դեռ աւելի կատենք. թող այսուհետև պահանջվի խիստ կերպով այն անձներուց, որոնք կը ցանկանան վարժապետութեան կամ քահանայութեան նուիրվել, բացի պաշտօնին վերաբերեալ հարկաւոր գիտութիւնից՝ դիտեալ և ծաղիկի պատուաստելու արհեստը: Այս կարգադրութիւնը կարող է անել հողերականաների համար լքվածիս ս. սինօղը. իսկ աշխարհականները, այսինքն վարժապետներին համար—ամեն մի թեմական զարմանցի ուսումնական վարչութիւնը: Հաւանական է, որ շատերը հակակարծիք կը լինեն մեզ, առարկելով՝ որ առանց այն էլ ուսուցիչները արդէն շատ ծանրաբեռնված են գտնելով, իսկ գիւղերում անթիւ անպարմարութիւններով: Եւ շատ ճշմարիտ է, բայց մենք քա-

հանապետները և վարժապետութեանը աւելի պատկառանքով և ակնածութեամբ ենք վերաբերվում, ուշադրութեան առնելով, որ այս երկուսն են մարդու, ծնած օրից մինչի մահը, ղեկավարում: Բնորին թող վարժապետ և քահանայ լինել (մասնաւոր քահանայ) ցանկացող աչքի առաջ ունենայ, որ վերոյիշեալ պաշտօններին կից են շատ զփութարութիւններ և նոյն իսկ գրկանքներ, թող վարժապետները որոնք խօսակցութեան ժամանակ արտասանում են տեղի անտեղի կամ Պետաւոյցցի, Հերարտի և այլ շատերի անունները, աշխատեն նմանվել գործունէութեամբ, թէկուզ ամենափոքր չափով, այս մեծատուն հոգևորներին, փոխանակ բաւականապէս միմիայն նրանց յայտնած մտքերը կրկնելով:

Մ. Ն.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻՑ

Մարտի 22-ին

Բարեկենդանի օրերը շատ խաղաղ անցան, որ այստեղի համար շատ անտեղի բան էր, որովհետև ոչ մի բարեկենդան առանց մի քանի անգամ կրկնվող կոիւնների այստեղ չէր պատահել: Մի քանի յայտնի սրիկաներ առաւօտից մինչև երեկոյ փողոցներում կանգնած, ատամները սրած, ամեն կերպ աշխատում են կռիւ գցել ծեծել ու ծեծվել և դրանով իրանց բաւականութիւնը բացատրած են համարում: Բայց այս տարի նոր դէպտուստ, պ. Ափրիկեանց, վարորդը զբոսաւայրէջ էր կուսարաններին, և նրա նորոգվող կրկնվեցան այլ ևս բարեկենդանական յաճախի կռիւները:

Մտանք թէ չէ մեծ-պատը, և ահա Նոր-Բայազետ գաւառի գանապան գիւղերից երկուստարգները միջինների պէս թափվեցան տեղա Պոլիցիական կառավարութիւնը ամեն մէկ իր համար անցաւորով (ՃԱԼԵՏԵՆ) վեր առաւ և դնաւ թիֆլիս և Բաթումի կողմերը աշխատելու Գաւառիս բոլոր հայաբնակ գիւղերից (առանց բացա-

կրնար խօսել ժամերով և առանց ծանձրանալու ամեն ոք մտիկ կենէր. իւր խօսքերը միշտ ընդհանուր ուշադրութիւն կը գրաւէին: Բարեկամ թէ թշնամի մեծ կարեւորութիւն կընթայէին նմա ամեն մէկ բառին: Իբր հրապարակագիր, իւր գրիչը շատ անտեղի էր. կորովալի էին իւր յօդուածներն, և այնպիսի սահուն ոճով գրուած, որ մէկ շունչով կը կարդացուէին նորա յօդուածներն, որքան ալ երկար լինէին.— Ի հարկէ յայտնուած գաղափարներու ամառն չէ խօսքերնիս թէպէտև յիսուն տարին անցած, այլ սակայն այնքան եռանդոտ, այնքան աշխատող էր, որքան չէր եղած ոչ և է երկուստարգ: Ինք ամբողջապէս գործունէութիւն էր: Անձամբ համարելի էր. ազգու դէմք մը, լայն ու լուրջ, հասակը բաւական բարձր, ինք դէր, և ձայնը շատ անտեղի:

Պ. Փափաղեան լաւ հայազէտ մ'էր. իւր կենանը ուսուցչութեամբ անցուցած էր մեծ մասամբ. մի քանի տարիներէ ի վեր այլ ևս ուսուցչութիւն չէր ընել, բայց վերջի ժամանակներս կարեւոր վարժարանի մը տեսուչն եղաւ: Եւրօպական լեզու չէր գիտեր, բայց հայերէն շատ բան կարգացած էր:

Ազգային խնդրոց մէջ շատ հեռատես էր. անպիսի գործեր ըրաւ, որք իւր անտեղ պաշտելի պիտի ընէին մեղ ամենուս, եթէ իւր ըրած գործերը քանդուու ետեւ չըլլար: Մի քանի օրինակներ տանք:

Ինչպէս գիտեք, Երուսաղէմի վանքը պարտք ունի աւելի քան չորս հարիւր հազար ռուբլի: Այդ պարտքը վճարել տալու համար երեք տարի առաջ Քաղաքական Ժողովը, որոյ կատենապետը դարձաւ Սիմօն պէյ Մագսուտ, առաջարկ բերաւ Ազգ. Ժողովոյ, որպէս զի դաւառացի հայոց զինուորական տուրքի վրայ յաւելում լինի և այդ յաւելումը վճարուի Երուսաղէմի պարտքը: Առա-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻՍՏԻՑ

Կ. Պոլիս, 19 մարտի

Պ. Ստեփան փափաղեան մեռաւ: Դատարը նամակաւ գրած էր թէ ծանր վիճակի մէջ է. նոյն երեկոյն հոգին աւանդեց:

Հանրածանօթ երեսփոխանը զաւակաց տէր անձ մ'էր, լաւ ընտանեաց հայր մը, միշտ իւր բարեկամաց ծառայող. անհասական շրջանակի մէջ խիստ պատուական անձնատրութիւն մը. սակայն չենք կարող համակրանք խօսել նրա հանրային կենսի ամեն պարագայներու վրայ: Դեռ մի քանի շաբաթ առաջ «Մշակի» մէջ շատ ծանր կերպով կը խօսէի պ. փափաղեանի մասին, և սակայն երբ զերեզմանը բացուած է չեմ կըրնայ զալ և յայտարարել թէ Վըր ցաւիմ ըսածներու վրայ. գերեզմանի մը հանդէպ պէտք է ներողամիտ լինիք, զղջանք մեր ըսածներուն:—Ո՛չ: Այսպիսի յայտարարութիւն մը կարելի է այն ատեն միայն ընել երբ մեռնողին հետ լոկ անձնական վէճեր ունեցած ըլլանք, վէճեր զորս մահը հակառակորդներ եղած ենք մեռնողի մը հետ, պարզապէս կարծեաց հակառակորդներ, զաղափարի հակառակորդներ, դարձեալ կրնանք, վտահար սրտիւ, այդպիսի հակառակորդի մը ներքոյն ընել. կարծեաց, գաղափարաց ամեն անկեղծ արտայայտութիւն որչափ ալ մեղ հակառակ ըլլայ, սուրբ և նուիրական է: Կրնանք նաև գերեզմանին հանդէպ կատարելապէս ներողամիտ լինել

անոնց ոչք եթէ իրենց հանրային կենսաց մէջ վնասած են ազդին, սակայն ոչ թէ կամաւ վնասած են, այլ ուղիղ դիտաւորութիւններ ունենալով հանդերձ սխալած են իրենց ուղղութեան մէջ: Եւ ո՞վ կապահովցնէ զմեզ որ շատ անգամ մենք չենք սխալիր. մենք չենք վնասեր ազգին: Ո՛վ է անսխալն: Բաւական է որ խղճի համոզմամբ գործենք, դիտաւորութիւններ լաւ ըլլայ, այդ կը բաւէ: Հանրային կենսի վարողի մը ուղղութիւնը պէտք է այս լինի.—Սակայն երբ մի գործիչի համար համոզում գոյացուցած ենք թէ կամաւ վնասակար անձ մը հանդիսացած է իւր ազգին, այն ատեն չենք կրնար, առանց կեղծաւոր լինելու, ասի ու վախ ընել նրա մահուան օրն և նշուով այն օրն յորում նորա դէմ գրիչ շարժեցինք: Այս պարագայն կը ներկայանայ այսօր պ. փափաղեանի համար: Պ. փափաղեանի մասն այսօր կը ներք մեղ զարտաբեկ շունչ առնուի: Եւ ինչու: Այս «Բնուած»-ին պատասխանը կարող են տալ «Մշակի» ընթերցողներն, եթէ կը յիշեն մեր վերջի երկու տարիներու թղթակցութիւններն:—Պ. փափաղեան մասնամիշտ կընէր իւր օսմանեան տեսութեան թշնամիներն այն ամեն անձինք ոչք ազգային կենսական խնդրոց մէջ իրմէն տարբեր կարծիք ունէին և կարող էին յաղթանակել: Ամեն ատեն երբ աղաւ կարծիք մը կը յայտնէինք, դատ մը կը պաշտպանէինք բոլուն ջերմապէս կը հակառակէր պ. փափաղեան, ահա կը սկսէր ամեն կողմ շրջել և յայտարարել թէ այս ինչ անձն օսմանեան տեսութեան թշնամիներն վարձեալ է: Այս ինչ թերթին օսմանեան տեսութեան հակառակորդաց գործիք է: Եւ չէր գոհանար տարածելով այս զրպարտութիւններն ամեն կողմ, այլ նաև կը հրատարակէր լրագրներու մէջ: «Պ. այս ինչը թղթակցին է օտար երկրի մէջ հրատարակուած այս ինչ թերթին, հետեւաբար դիտենք

որ մեր տէրութեան հակառակ պէտք է գրէ և խօսի».—Պ. Ստ. փափաղեան և պ. Մատթէոս Մամուրեան, խմբի «Արևիկան Մամուլի» խմբագիրը, ձեռք ձեռքի տուած այսպիսի սև զրպարտութիւններով ու մատնութիւններով հետամուտ էին յաղթանակել հակառակորդաց: Ամէն ուրեք Այս զրպարտութիւններն ու մատնութիւնները ոչ միայն պարզ հրապարակագիրներու և գործիչներու դէմ էին, այլ խրիման Հայրիկի նման բարձր անձնատրութեան մը համար ալ իսկ: Ամէն ոք ի միջի այլոց սարսափով կը յիշէ այն յօդուածն, զոր պ. փափաղեան հրատարակեց ի պաշտպանութիւն Առաջապետի մէջ՝ կը յայտարարէր թէ Թիւրքիոյ հայ եկեղեցականաց մէջ Պոլոս եպիսկոպոս ներկայացուցիչ է օսմանեան տէրութեան շահուց պաշտպան կուսակցութեան. իսկ խրիման սրբազան կը պատկանի այդ շահուց հակառակ կուսակցութեան:— Այսպիսի մատնութիւններ վերջ պէտք է ապշել, մինչև իսկ պէտք է մեղադրել օսմանեան կառավարութիւնը, երբ կը սկսի խիստ միջոցներ ձեռք առնուլ հայոց դէմ, երբ հայը կը մասնեն զիրար: Հետեւաբար պ. փափաղեանի մասին, իւր հանրային գործիչի մաս, մեղ պիտի ընէին մեղ ամենուս, եթէ իւր ըրած գործերը քանդուու ետեւ չըլլար: Մի քանի օրինակներ տանք:

Սակայն խորապէս կը ցաւիմք, որ պ. փափաղեան այսպիսի անողոճի մը մէջ գործեցաւ: Իրական յատկութիւններով օժտեալ անձ մ'էր: Լաւ յիշողութիւն ունէր, աղբային կենսքը ոչ ոք անոր նման ուսումնասիրած էր. աղբային ամեն դէպքեր, ամենամանր պարագայներն իսկ գիտէր. կենդանի համայնապէս բառարան մ'էր աղբային գործոց համար:—Պերճախօս էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ: Աղբային Ժողովոյ մէջ

ուսումնասիրում) այս տարի գնում են օտար երկիր աշխատանք անելու, միմյանից թուրքարանի դուրսը անշարժ են մնում, նրանք ոչ մի ժամանակ օտարություն չեն գնում, երբեք չեն ձգտում պանդխտություն հնդկացիներին գործավարները պատմում են, որ մեծ պատի առաջին օրից սկսած օրական 100 անցաթուղթ է դուրս գնում, որ մինչև հիմա էլ դեռ անընդհատ շարունակվում է և գուցե դեռ երկար կը տևի: Թէպէտ սովորաբար ամեն տարի էլ մեր դաւանութիւնը գնացել են ռուսի կողմեր աշխատելու, բայց այս տարվայ չափազանց շատերն գնալու պատճառը պէտք է վերագրել այն հանգամանքին, որ օտարություն դիմողներին և ոչ մէկը սերմացու ցորեն կամ գարի չունին, իսկ եթէ պարտքով կամ վրա դրով (այս տարվայ վրայից հասնում է 80—90 տոկոսի), մի քիչ էլ կը կարողանան ձեռք բերել, այն էլ ընտանիքում մնացած անդամները կը ցանեն:

Ազատագրւած շատ ցորեն բերել են և դարձեալ բերում են տեղա վաճառելու համար: Այդ ցորենի լաւ տեսակի խալվարը (30 պուդ) վաճառվում է 38—40 ռուբլի, սորո տեսակինը 32—35 ռուբլի: Իսկ տեղական ցորենը 32—34 ռուբլի: Ազատագրւած ցորենը առնում են ուտելու համար, իսկ տեղական ցորենը ցանելու: Ազատագրւած ցորենը նրա համար չեն ցանում, որ նրանից բուսածը տարեկան է դառնում. տարեկանը ցորենի նուազ, երկարուկ և շատ բարակ տեսակն է: Քաղաքային կողմ տակ ամեն օր բաւական ալիւր կայ և վաճառվում է պուդը 1 ռ. 20 կոպէկից մինչև 1 ռ. 30 կոպէ: Թխած հացը 3 1/2 կոպէ:

Այժմ երանակը այստեղ շատ զեղեցիկ է. կատարելաբար գարուն է: Մի շաբաթ առաջ եկած 3/4 արշին բարձրութեամբ ձիւնը արդէն հալվում է, սարերը բացվում են և ամբողջ ձմեռը դուրսում կապած անասունները այսուհետեւ կարածեն դաշտում: Մի 2—3 օրից յետոյ կը շարունակվի վարու ցանքը, որը ընդհատված է ձիւնի պատճառով:

Ս. Բ.

ՆՅՐՔԻՆ ԼՈՒԲԵՐ

Մայրաքաղաքի ուսու լրագրները հաղորդում են, որ դիտարություն կայ երկաթուղի անցկացնել թիֆլիսից մինչև Կարս լրագրները հաստատում են, որ այդ երկաթուղային դիմ անցկացնելու նպատակով արդէն սկսվել են հարկաւոր հետազոտութիւնները:

Չարին ընդունուեցաւ, յաւելումն ըրաւ կառավարութիւնը. չորս հարիւր հազար ռուբլին դանձուեցաւ, Երուսաղէմի արուեցաւ ամենահին գումար մը, և պարտքն հետզհետէ կը բազմապատկուի: Այդ երբ Բագ. Ժողովոյ առաջարկն եկաւ երեք չորս տարի առաջ Բագ. Ժողովոյ պ. Փափազեան հզօր դիմադրութիւն մը ըրաւ այդ առաջարկին: Արձանիկ հետազոտութեամբ մասնաճիւղ ըրաւ ինչ որ պիտի լինէր ազգային մէջ. Ժողովը ցնցուեցաւ պ. Փափազեանի խօսքերէն և չուզեց ընդունել Բագ. Ժողովոյ առաջարկն: Բագ. Ժողովը պնդեց. վերջապէս որոշուեցաւ յանձնաժողով մը կազմել և սպասել անոր տեղեկագրին: Ի հարկէ, յանձնաժողովին մէջ դրուեցաւ պ. Փափազեան, որ յանձնաժողովոյ ողին եղաւ: Ամիսներ անցան, յանձնաժողովն աշխատեցաւ. վերջապէս հասաւ որոշման օրն. Ազգ. Ժողովը դուրսբեցաւ. կը սպասեն յանձնաժողովի տեղեկագրին: Պ. Փափազեան լուռ նստեր է. ոչ միայն ինք լուռ է, այլ և իւր ընկերակիցներն ալ լուռութեան դատապարտել տուած է: Իրեն քով կերթան և կըսեն—Ինչ տեղեկագիր բերի, նպատակարար թէ անպատասխան: Ոչ նպատակարար, ոչ անպատաս, կը պատասխանէ պ. Փափազեան. չնք ուզեր արդեք ըլլար Բագ. Ժողովոյ գործոց:—Բագ. Ժողովոյ առաջարկը կընդունվի. հետևութիւններն յայտնի են:—Արդ ինչու լուռ պ. Փափազեան:—Վասն զի միջոցը գտան զինքը լուռնելու: Գեղեցիկն է օրերէն ի վեր դիմեք թէ պերճախօսները վճռական օրերուն մէջ կողորդել ցաւ կուենանան:—Արդ պ. Փափազեան եթէ յաջողէր ինչպէս որ կրնար մերժել առաջ առաջարկն ոչ սպաքէն մեծամեծ ծանայութիւն մատուցած պիտի լինէր թէ գաւառացոյ և թէ Երուսաղէմի իսկ եթէ չը յաջողէր ոչ ապաքէն իւր խօսքերն իրեն համար փառաց տիրողները պիտի լինէին:—Այսպէս էր անս միշտ պ. Փափազեան. ցոյց կուտար իւր ոյժն, ու

Մեզ գրում են ԵՐԵՎԱՆԻՑ հետեւալը: «Թէ որքան աշխուժութիւն և ընդունելութիւն է գտնում «Մշակը» ժողովրդի մէջ, այդ պարզ ցոյց է տալիս այդ լրագրի բաժանորդները աչքի ընկնող թիւը երևանում, համեմատելով միւս պարբերական հրատարակութիւնների հետ: «Մշակը» ըստացվում է երևանում 89 օրինակ, «Ազդերը» 69 օրինակ, միւսները՝ 18 օրինակ, 12 օրինակ և այլն: Միայն վաճառականները մօտ 40 հոգի «Մշակ» ստացողներն կան:»

Մեզ գրում են ԳԻՒՔԻ գիւղից հետեւալը: «Մեզ ցեղա մանի սկզբներին, Էյմիածնի կօնդակի համաձայն, Եւֆրատ թիւի 11 գիւղերից այդտեղի գործակալ քահանան ժողովից Զէյթունի հրկիւղաւորները օգտին 84 ռուբլի գումարը, որ և ուղարկվեցաւ Շամախու թիւի գեր. առաջնորդին:»

Ստացանք ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ հետեւալը նամակը: «Ուղարկելով ձեզ հայերէն ժողովրդական գրքոյի ներքի 7-րդ հրատարակութիւնը «Վաղթական» վերնագրով, որ գրված է Մուշի բարբառով և նշանակված է Վասպուրականում տարածվելու համար, ինչդրում ենք բարեհաճէք ձեր թերթի միջոցով յայտարարել հետեւալը: Ինչդրում ենք այն բոլոր անձանց, որոնց մօտ ծախու են գտնուելով այդ գրքոյի ներքի, շատապէս հասցնել մեզ այդ գրքոյի ներքի վճարը և չը ծախված օրինակները հաշու: Մինչև այսօր լոյս են տեսած հետեւալ գրքոյի ներքի: 1) Բուզար աւաղակապետ, դինը 5 կ., 2) Ուրիշի գերեզմանի վրա առանց արտատրի են լաց լինում, դինը 5 կոպ., 3) Ժաննա Դ'Աբբ, դինը 3 կոպ., 4) Նէգա, դինը 5 կոպ., 5) Գոնչո, դինը 5 կոպ., 6) Վլէրէէմ Տէլլ, դինը 5 կոպ., 7) Վաղթական (Մուշի բարբառով), նըշանակված է միմիայն Վասպուրականում և Տարբուում տարածվելու համար, դինը 3 կոպ.: Մինչ յուրիս ամիսը լոյս կը տեսնեն դարձեալ 5 գրքոյի ներքի: Այդ հրատարակութիւններից մինչև այժմ տարածված է մօտ 12,000 օրինակ Ռուսաստանում, Թիւրքիայում, Պարսկաստանում և Եւրոպայում, այնպէս որ առաջին հինգ գրքոյի ներքի վճարում է միայն մի քանի հարիւր օրինակներ: Գըրականները, որոնք ցանկանում են բերել տալ այդ գրքոյի ներքի, թող բարեհաճեն դիմել այս հասցեով. С.-Петербургъ, студенту Имп. Военно-Медицинск. Академіи, Татевосу Захарянцъ. Ինչդրում ենք մեր բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին ուղարկել մի մի օրինակ իրանց

յետոյ կանցներ անոնց կողմ, որոց դէմ սկսած էր պատերազմը: Իւր կեանքի երկու մեծ գործերը պատմենք: Խրիմեան Պատերազմի օրով 1870—71 թուականին Ազգ. Ժողովը որոշեց տեղեկագիր մը պատրաստել Հայաստանի մէջ կատարուած հարստահարութեանց և միանգամայն այդ հարստահարութիւններ բառնալու միջոցներու վրայ խորհել և առաջարկներ ներկայել կառավարութեան: Յանձնաժողովոյ գլխավոր անդամներն էին ապագայ Ներսէս Պատրիարքն որ այն ատեն կրօ. Ժողովոյ ատենակապետ էր և պ. Փափազեան: Պ. Փափազեան բոլոր աշխատութիւններն իւր վրայ առաւ. քսան երեսուն տարիներու արձանագրութիւններ, թղթակցութիւններ կարգաց: քննեց, անոնցմէ իրողութիւններ հանեց և պատուական տեղեկագիր մը պատրաստեց. Պատրիարքը խրիմեան, Ներսէս եպիսկոպոս, Փափազեան խորհեցան հարստահարութեանց դարմաններուն վրայ և ըստ այնմ տեղեկագիր մը ևս բերին Ազգ. Ժողովոյ: Թէ հարստահարութեանց և թէ դարմաններու տեղեկագիրը խրիմեան սրբազան մատոց օսով կառավարութեան Այդ տեղեկագիրներն էին որ թէ Պօլսոյ դեսպանաժողովին և թէ Պերլինի վեհաժողովին իւր հիմ ծառայելին հայոց դատին Պ. Փափազեանի բաժինը մեծ է, շատ մեծ այդ գործին մէջ: Եւ սակայն, հազիւ թէ տեղեկագիրը Բ. Գրան մատուցուած էր և ընտանաբար խրիմեան անախորժիկ հանդիսացած էր, անս պ. Փափազեան կը սկսէ սաստկանալ մարտնչել խրիմեանի դէմ, որը բարեկամը, սիրելին ու աշակիցն էր:—Ինչու:—Այնքան զգարտութիւններ, այնքան թշնամութիւններ ըրաւ այդ մարդուն դէմ որ վերջապէս մարդը զղուած պատանէն քաշուեցաւ խրիմեանի ձեռնարկն, որ էր հարստահարութեանց կարգադրութիւնը, մնաց լքեալ, երեսի վրայ:—Ո՞վ էր պատճառն, պ. Փա-

լոյս ընծայած աշխատութիւններից ուսանողական ընթերցարանի համար:»

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ մեզ գրում են: «Չիր լրագրի № 30-ի մէջ յիշված էր, որ մայրաքաղաքի հայերը և հայ ուսանողները պատրաստվում են տօնի Մկրտիչ Ստասարեանից 70-ամեայ յօբելեանը և այդ օրը նրան մի ուղերձ ներկայացնել: Ուրան ձեռք է թէ մայրաքաղաքի հայ աստիճանաւորները և վաճառականները (քանի որ Պետերբուրգում ուրիշ դասակարգի հայեր չը կան), մըտադիր են իրագործել իրանց այդ մտադրութիւնը,—չը դիտենք. միայն այսքան գիտենք, որ այդ օտանախմբութեան մտքին եռանդոտ կերպով ըսկսել են դիմադրել հայ ուսանողների մեծ մասը, որոնք իրանց ընկերների փոքրամասնութեան նախկին վճռին ներկայ չէին գտնվել: Եւ որովհետեւ մտքի դիմադրողները աւելի մեծ թիւով են, քան թէ նրան համակողմները, ուստի ուսանողների նախկին վճռը՝ տեղիս հայ պաշտօնեաների և վաճառականների հետ յիշեալ տօնախմբութեանը մասնակցելու կարելի է ոչնչացրած համարել: Սակայն, որքան լուռ ենք, Ստասարեանի յօբելեանը ամենուրեք դիտարութիւնը, առհասարակ, թողնված է և հայ հասարակութիւնից:»

Մարտի 26-ին կայացաւ կովկասեան Գիւղաւանտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը, որին ներկայ էին շատ քիչ անդամներ ժողովը համարեա մի ժամ միայն տեղ, վճռվեցան միայն մի քանի երկրորդական ընթացիկ հարցեր, իսկ պ. Լեւոնեանի «Միասնադրութեան» վերաբերեալ զեկուցման ընթացքում թիւնը յետաձգվեց մինչև յաջորդ նիստը: Չարմանալի է թէ ինչպէս ընկերութեան անդամներ այդպէս անհոգութեամբ են վերաբերվում և չեն յանձնարում ժողովին, քանի որ շատ լաւ գիտեն, որ ընկերութիւնը ամիսը հազիւ երկու անգամ ժողով ունի, և եթէ ժողովները այդպէս անբովանդակ կանցնեն, այն ժամանակ ընկերութիւնը հազիւ որ և է դ ո թ կարողանայ կատարել:

Ֆինլանդական օրէնսդրական յանձնաժողովը, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագրները, 12 ձայների առաւելութեամբ ընդգէմ 4-ի որոշեց պահել քրէական օրէնսդրութեան մէջ մ ա հ ու ա ն դ ա տ ա պ ա թ ե լ ու պատիժը: Այդ վճի որոշման դէմ Ֆինլանդիայում կազմվում են բողոքող մեմորիաներ:

Փափազեան:—Արի լինողոյն մէջէն ելիր:—Այդ օրէն պ. Փափազեան ատելի դարձաւ ընդհանրութեան, մասնաւոր մեզ որ այն ատեն դեռ պատմաբաններ էինք և նոր սերունդը պիտի լինէինք:—Եթէ պ. Փափազեան հետամուտ չը լինէր քանզի ու խրիմեանը ու նորա ձեռնարկն, որոյ յաջողութեան այնքան նպատած էր, անտարակոյս մեզ համար ամենախրիմի անձ մը պիտի լինէր:

Ինչ և է. ժամանակն անցաւ. Ներսէս եպիսկոպոս Պատրիարք եղաւ. Փափազեան պարագլուխն էր էր անոնց որք Ներսէսի պատրիարքութիւնը կուղէին:—Երբեքս Արեւելեան պատերազմը. Ներսէս վրայ մտածէ. սակայն արեւելեանները չը կրցաւ գտնել ճարձի. Արեւելին որ դիրեքը ամենքն ալ շահախախց լինցուց: Թողման հանգէսն երկ կատարուեցաւ մայրեկեղեցին, ուսկից մարմինը փոխադրուեցաւ Խասգիւղ Բաւական հոծ բազմութիւն կար, մօտ երկու հազարի չափ: Բազմութեան մեծ մասը այնպիսի անձինք են ոչք ամեն մեռելաթաղի կը գտնուին: Կը փրտաէին աչքի դարնող անձինք: Ի բաց առեալ իւր մի քանի բարեկամներն—ուժեղ կամ էին, բոլորն ալ իւր հակառակորդներն էին: Ո՞չ երիտասարդութեան կողմանէ, ոչ դրական դասուն կողմանէ համակարար ցոյցեր չեղան. մի քանի պատկեր միայն և մի ձառ. զոր արտասանեց պ. Ուլէյն Պէրպերեան անուն երեսիփոսանը: Երբ մայր-եկեղեցին հանելով մարմինը բերին տաճարին այն կողմն ուր կը հանդէպ Ներսէս Պատրիարքը, նորա զերեզմանին քով վար դրին դապաղն ի մեծ զայթակողութիւն ազգին: Պէրպերեան այդ սուրը չիբին քով կանգնած Փափազեանը ներողոց: Երբեք այդպիսի սողկալի տեսարան մը չէր լինէր. այդ մարդը, այդ Պէրպերեան ըստածը կը նմանի հին ժամանակի լալկան կնիկներուն որ ով որ ալ մուռնի վրան լալու պատրաստ են:

Մարտի 25-ին թիֆլիսի ժողովարանում բարեգործական նպատակով կայացած կօնցերտը միանգամայն աջողված կարելի է համարել մուտքի կողմից, դուռ արդիւնքը հաղոր բուրուց աւելի է: Մասնակցողներից ակիկն Չարուհնայա և պ. Լօդի իրանց կրգով բուռն ծափահարութիւններ ստացան. վատ չէին նոյնպէս և ուսաց ու հայոց խօրերը. հայոց խօրը զէյթունցիներ չորերով կրգեց «Զէյթունի մարը»:

Կիրակի օր մարտի 27-ին թիֆլիսի ժողովարանում կայացաւ կօնցերտ յօգուտ ընալական ուսումնարանի չքաւոր աշակերտներին կոնցերտը անցաւ բաւական աջող կերպով, դահլիճը լի էր: Որքան լուռ ենք կօնցերտի համար եղած բոլոր ծախը յանձն է առել վճարելու տ. Ս. Իզմիրեան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՅՈՒՐԻՍԻ ԿԱՑԱՐԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՈՒԹԻՆԸ

Առհասարակ յայտնի է, որ ամեն սահմանադրական երկիրներում, սահմանադրութեան գործութեամբ մինխտրութիւնը պատասխանատու է լինում իր գործունէութեան մասին ազգային ներկայացուցիչների ժողովի պարլամենտի առջև: Պատասխանատու լինելու համար հարկաւոր է, որ մինխտրութիւնը կազմակերպվի միմանց մէջ համարաչալ ուղղութիւն ունեցող անդամներից: Այդ պատճառով սահմանադրական երկիրներում մինխտրութիւնը միշտ կազմվում է հետեւալ կերպով. կայսրը, թագաւորը, կամ հանրապետութեան նախագահը յանձնում է մի անձին, որ անուանվում է կամ առաջին մինխտր, կամ մինխտր-նախագահ, կամ կանցլէր՝ մինխտրութեան կազմակերպիչը: Եւ անս այդ անձը կազմակերպում է մինխտրութիւնը միմանց մէջ համարաչալ ուղղութիւն, գործունէութեան մի և նոյն, ընդհանուր պրօգրամ ունեցող անձերից: Երբ որ ազգային ներկայացուցիչների ժողովի, պարլամենտի մեծամասնութիւնը այդ տեսակ համերաշխ մինխտրութեան կողմն է, ընդունում է նրա պրօգրամը, վաւերացնում է նրա ծրագրիները և օրէննազծելը,—այն ժամանակ մինխտրութիւնը մընում է իր պաշտօնի մէջ: Բայց երբ պարլամենտի մեծամասնութիւնը չէ պաշտպանում իր ձայնատուութեամբ, իր քուէներով մինխտրութեան առաջարկութիւնները, հաւանութիւն չէ տա-

ման մասին վարկեան մը հանգիստ կերպով խորհելու թող չը տուաւ պ. Փափազեան Ներսէս Պատրիարքին: Ինչու: Ինչ դրոյմամբ: Անս պ. Փափազեանի ճշգրիտ նկարագիրն իւր գործերէ: Իսկ վերջին տարիներ պ. Փափազեան իրեն կէտ նպատակի ունէր աշխատել որ թիւրքիոյ հալը մտնեն կիլիկիոյ կաթողիկոսին իրաւաստութեան ներքև: Մի քանի պարզամտներ-ամբողջը վեց հաւ—իւր հետ առած հետամուտ էր ազգին մէջ երկպառակութիւն ձգել և թող չը վրայ որ ազգը խաղաղութեամբ իւր կացութեան վրայ մտածէ. սակայն արեւելեանները չը կրցաւ գտնել ճարձի. Արեւելին որ դիրեքը ամենքն ալ շահախախց լինցուց:

Երբ մայր-եկեղեցին հանելով մարմինը բերին տաճարին այն կողմն ուր կը հանդէպ Ներսէս Պատրիարքը, նորա զերեզմանին քով վար դրին դապաղն ի մեծ զայթակողութիւն ազգին: Պէրպերեան այդ սուրը չիբին քով կանգնած Փափազեանը ներողոց: Երբեք այդպիսի սողկալի տեսարան մը չէր լինէր. այդ մարդը, այդ Պէրպերեան ըստածը կը նմանի հին ժամանակի լալկան կնիկներուն որ ով որ ալ մուռնի վրան լալու պատրաստ են:

լիս մինիստրութեան գործողութեան հղանակին, —ամբողջ մինիստրութիւնը ստիպւած է լինում հրաժարական ապա իր պաշտօնից, քանի որ ամբողջ մինիստրութիւնը համարաչափ է իր բոլոր գործողութիւններին մէջ և ամբողջովին պատասխանատու է ազգի ներկայացուցիչներին առջև Սահմանադրական, պատասխանատու, կամ համարաչափ ապրումները մինիստրութիւնը, երբ չունենալով պարզամտութեամբ իր ուղղութիւնը պաշտպանող մեծամասնութիւնը, ստիպւած է հրաժարական տալ, նա ամբողջովին, խմբովին, իր առաջին մինիստրի հետ էլ, հրաժարական է տալիս, և ոչ թէ իւրաքանչիւր մինիստրը ջուկ ջուկ և առանձնապէս իր պաշտօնից հրաժարական է տալիս: Իւրաքանչիւր մինիստր պատասխանատու է ազգային ժողովին առջև ամբողջ մինիստրութեան գործունէութեան համար, քանի որ կտուարելով իր մասն էլ, նա ենթարկուած է ամբողջ մինիստրութեան առաջաց դժգոհութեան և մշակւած պրոգրամային: Նմանապէս և ամբողջ մինիստրութիւնը պատասխանատու է ազգային ժողովին առջև իւրաքանչիւր իր անդամի, իւրաքանչիւր մինիստրի ամեն մի արած կարգադրութեան համար: Այդ է պատճառը, որ սահմանադրական երկիրներում մինիստրական իւրաքանչիւր կարգադրութիւնը ընդունուած, նախապէս մշակուած է մինիստրներին ընդհանուր խորհրդի մէջ և առաջարկուած է պարզամտութեամբ, երբ ընդհանուր խորհրդակցութիւնից յետոյ հաւանութիւն է ստացել և ընդունուել է ամբողջ մինիստրութիւնից:

Բայց մինչև այժմ Գերմանիայում այդպէս չէր, ուստի և գերմանական սահմանադրութիւնը մինչև այժմ չէր կարելի կատարել սահմանադրութեան իրան Գերմանիային կատարել սահմանադրական երկիր համարել: Մինչև նոր կայսրի գահի վրա նստելը գերմանական մինիստրութեան իւրաքանչիւր անդամը, իւրաքանչիւր մինիստրը պատասխանատու էր միմիայն իր մինիստրութեան գործունէութեան, իր սեփական կարգադրութիւնների համար: Երբ թագաւորը, կամ պարլամենտը չէր հաւանում, շեղուած, ներքին գործերի մինիստրի այս կամ այն կարգադրութիւնը, այս կամ այն օրինակի՝—միմիայն ներքին գործերի մինիստրն էր հրաժարական տալիս իր պաշտօնից, իսկ մինիստրութեան նրա միւս ընկերները և մինիստր-նախագահը մնում էին իրանց պաշտօնի մէջ, ամենեւին փոխադարձապէս պատասխանատու չը լինելով ընկերական (կողմնակալ) կերպով իրանց մի ընկերի գործունէութեան համար:

Իրերի այդ գրութիւնից օրուա էր բաղում իշխան Բիսմարկ իր անձնական նպատակների համար: Երբ մինիստրներից մին որ և է անաշուղթիւն էր ունենում, հաւանութիւն չէր գտնում իր գործունէութեան վերաբերմամբ ներկայացուցիչներին ժողովի, ընկառուածի կողմից: Բիսմարկ անմիջապէս զոհում էր իր այդ ընկերին, թող էր տալիս որ նա հրաժարական տայ իր պաշտօնից, իսկ ինքն իր միւս մինիստրներով մնում էին իւրանց պաշտօնի մէջ, շարունակում էին պինդ նրատել իրանց մինիստրական նստարանների վրա և հրաժարւած մինիստրի տեղ իշխան Բիսմարկ մի ուրիշ պետական մարդուն էր հրաւիրում: Այդ նիստերի իրաւունքը յօգուտ ամբողջ մինիստրութեան, և վերջապէս բարձրացնում է ընկառուածի, ազգային ներկայացուցիչների ժողովի հեղինակութիւնը, դարձնելով ամբողջ մինիստրութիւնը պատասխանատու ընկառուածի առջև:

Իր այդ վերջին կարգադրութեամբ Ֆրիդրիխ Կայսրը փառաւոր կերպով վերականգնեցում է Գերմանիայում վերջին ժամանակներում Բիսմարկի շնորհով խախտուած և անհաւան արած սահմանադրական սիտուեման:

Նուսու Գերմանիայի նոր կայսրը, Ֆրիդրիխ III, որ արդէն իր հրատարակած մանիֆէստի մէջ յայտնել է, որ անշուղ կերպով կը հետեւէ սահմանադրական կերպով վերահաստատուելուն, այս օրերս մի նոր և հաստատ քայլ էլ արել է այդ ուղղութեամբ, ապացուցանելով որ ինքն ճշմարիտ սահմանադրական մարդ է, որ հասուն և լուրջ կերպով ըմբռնել, կռուել է իր արած իւրաքանչիւր քայլը, իր արտասանած իւրաքանչիւր խօսքը: Այս օրերս կանցելին ուղղած պաշտօնական մի գրութեամբ Ֆրիդրիխ III յայտնել է, որ անպարտ է համարում վերջին ժամանակներս Գերմանիայում ընդունուած ձևը, թէ իւրաքանչիւր մինիստր պատասխանատու է միմիայն իրան յանձնած պետական կտուարելութեան ճիշդի համար և վճռեց վերահաստատել ամբողջ մինիստրութեան ընկերական կամ հաւաքական (կողմնակալ) պատասխանատուութեան պրինցիպը, որի հետևանքը այն կը լինի՝ որ պետական բոլոր նշանաւոր հարցերը կը ընկնեն այսուհետև մինիստրական խորհրդի մէջ:

Այդպիսով, եթէ մինչև անգամ իշխան Բիսմարկ իր պաշտօնի մէջ կը մնայ և նրան կը յանձնով իր մինիստրութեան կողմնակալութիւնը, որի բոլոր անդամները միմիայն մէջ գործունէութեան ընդհանուր, համարաչափ պրոգրամ կունենան, այնու ամենայնիւ Բիսմարկի մինչև այժմ անձնական եղած կտուարելութեանը վերջ կը դրվի և կտուարելութիւնը կը դառնայ մի հաւաքական կտուարելութիւն, պատասխանատու միմիայն ազգային ներկայացուցիչների ժողովին և կայսրի առջև:

Հետևեալեալ վիճակով կայսրի կենդանութեան Պատրիարք կը հռչակուի Երուսաղէմի Պատրիարք և նոր Պատրիարքի մը պէտքն անհրաժեշտ կը լայ:

Յարութիւն Պատրիարքին ալ գործին կողայ այս կերպով խնդրոյն մէջէն ելնել, այդ պատճառաւ հրաժարական չը տուաւ: Արդէն «Արեւելքի» մէջ կայ ընդարձակ նկարագիր մը: Արեւելքը, որ նոյն օրն Ազգ. Ժողովը ամբողջապէս վերջացուց Երուսաղէմի վանուց կանոնադրի վաւերացումը:

Սահաւակ Ազգ. Ժողովի վրայ մի քանի տեղեկութիւններ «Արեւելք»:

Տեղեկ. Գերմանիայի Գ. Ե. Զ. և Է. նիստերու ատենագրութիւնը վաւերացուելէն յետոյ, Ատենագրութեան կողմէ հասած երկու գրեր զորս Ս. Պատրիարքի Ազգ. Ժողովին յղած էր Է. Նիստատուներն: Ա. զորն որուն կցուած էին երկու հաշուեցուցակը, միաբանական ընդհանուր ժողովը կը ներկայացուէր Ս. Յակոբայ վանուց մատակարարութեան 1886—87 տարեշրջանի հաշուեցուցին: Ինչպէս նաև 1887—88 տարեշրջանի կլմտացուցին: Այս գիր, յետ ընթերցման համարակալութեան դիւանին յղուեցաւ ըստ օրինի. Բ. գրով, զոր նոյնպէս ստորագրած էին պատրիարքական տեղակալ և ընդհանուր ժողովը նախագահ Գեր. Երմուտ և պրակտիկ և Ատենագրութեան Գեր. Աստուածատու կալիսիպոս: Միաբանութիւնը՝ նկարագրելէ յետոյ վանուց վիճակը, թախանձանք կը խնդրէր Երուսաղէմայ կանոնադրոյն ընդ փոյթ վաւերացումն և Ամեն. Յարութիւն Պատրիարքին դարձն յերուսաղէմ, որոյ պատրիարքական աթոռը թախուր կը մնայ: Մայր Գիւսանը սոյն գիրն ևս նախորդին կից համարելով՝ Համարակալութեան Գիւսանին յղել կտուարիլէր, երբ խօսք ատին երես փոխանաց ունեւր դիտողութեան մը համար:

Ժամանակ իշխան Բիսմարկ իսկապէս իրան այն իրաւունքներն էր սեփականացրել, որ վաւերում են միմիայն թագաւոր սահմանադրական երկրում և նախագահը համարակալութեան մէջ: Նա կազմում էր մինիստրութիւնները և արձակում էր նրանց, իսկ ինքն պատասխանատու չէր լինում մինիստրութեան գործունէութեան եղանակի համար և մնում էր պինդ նստած իր տեղի վրա:

Այժմ Ֆրիդրիխ Կայսրը, սահմանափակելով Բիսմարկի, կամ առհասարակ առաջին մինիստրի իրաւունքները, իր վերջին կարգադրութեամբ մի կողմից իրան է վերադարձնում այդ իրաւունքը, միւս կողմից սահմանափակում է առաջին մինիստրի իրաւունքը յօգուտ ամբողջ մինիստրութեան, և վերջապէս բարձրացնում է ընկառուածի, ազգային ներկայացուցիչների ժողովի հեղինակութիւնը, դարձնելով ամբողջ մինիստրութիւնը պատասխանատու ընկառուածի առջև:

Իր այդ վերջին կարգադրութեամբ Ֆրիդրիխ Կայսրը փառաւոր կերպով վերականգնեցում է Գերմանիայում վերջին ժամանակներում Բիսմարկի շնորհով խախտուած և անհաւան արած սահմանադրական սիտուեման:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՌԻՍՏՆՅՑ

Տրապիզոն, 15 մարտի

Արդէն վեց տարի շարունակ ղոյութիւն ունի մեր քաղաքին մէջ հայ-կաթոլիկ Բարեգործական (Նիկիտիստ) ընկերութիւնը, որի նպատակն է օգնութիւն հասցնել քաղաքի կաթոլիկ հայոց համայնքի չըբար ընտանեաց: Այդ ընկերութիւնը մինչև այժմ բաւականութիւն էր տալիս համայնքի կարիքներին, բայց այսօր՝ մի կողմից տիրող թանգութիւնը, իսկ միւս կողմից չըբար և ամեն նիւթական միջոցներէ զուրկ ընտանեաց թիւ շատանալը, որոնք կը դան կը դաղթեն ուրիշ տեղերէ, պատճառ եղաւ, որ մեր բարեգործական ընկերութեան միջոցները չեն կարող այլ ևս բաւականութիւն տալ բոլոր թշուառներին, որոնց պարտ ենք մեր կարողութեան չափ օգնելու:

Հմարտի և, Տրապիզոնի մի քանի ունեւր ընտանիքներն էլ կողմնակալ մեր ընկերութեանը կարողութեան չափ՝ յանձն առնելով ժամանակը աղքատ և թշուառ ընտանիքները, բայց այդ միջոցներով անհնար է կղած թշուառութեանը բաւականութիւն տալու:

Հետևապէս հայ-կաթոլիկ Բարեգործական ընկերութեան մասնաժողովը կը դիմէ ամեն սրտա-

ցաւ և մարդասէր անձանց, խնդրելով օգնութեան ձեռքը մեկնել կարօտեալներին և ամբողջ նրանց արտասուքը:

Այդ ընկերութեան գործին համակրող ազգայինները կարող են դիմել հետևեալ հասցեով. Trébisonde, Pierre Missir, Caissier, Société de Bienfaisance.

Մինք հաւատացած ենք, որ բարի գործը միշտ վարձատրված կը լինի:

***

ՄԱՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

—Ինչպէս հեռագրում են Բերլինից Ֆրիդրիխ Կայսրին մրգիով (մասաժ անկով) բժշկելը այլ ևս չէ շարունակուած, որովհետև փորձը ցոյց տուեց, որ մրգիւր վատ է ազդում ջղային համակարգութեան վրա, և սաստկացնում է կոկորդի ցաւը:

—Փարիզից հեռագրում են, որ սահմանադրութեան վերաքննութեան առաջարկութիւնը, և այն յաղթութիւնը որ տարան դրա կողմնակիցները պատգամաւորների ժողովում, ահագին տպաւորութիւն թողեց ամբողջ Ֆրանսիայում: Միապետականները ենթադրում են, որ այժմ իրանց ժողովները ակելի անջողութիւն կունենան:

—Գերմանիայ Բուլանթէ վճռել է այժմ անձամբ պրօպագանդա անել իր ընտրութեան համար:

—«Nord» լրագիրը լսել է, որ բոլորական հարցի վերաբերեալ բանակցութիւնները շուտով պէտք է սկսվեն և հինգ կայ կարծեւ, որ վճռական հետեանք կունենան: Ի դէպ կարող ենք անկաշնել, որ յիւրախ բոլորական հարցը մի նոր շրջանի մէջ կը մտնի շուտով, եթէ իրադրութիւն այն լուրը, որի մասին մեզ հեռագրում են Բերլինից, այն է, եթէ Բատենբերգ ամուսնանայ գերմանական այժմեան կայսրի վիկտորիա աղջկայ հետ:

—Բուխարեստից գրում են, որ ընդիմադրական կուսակցութիւնը վճռել է շարունակել իր պրօպագանդային պաշտպանութիւնը ամենաեռանդուն կերպով:

—Բերլինից եկած տեղեկութիւնների վրա հիմնելով անցեալ անգամ հարցդեցիքը, որ յունաց թագաւորանսը նշանվել է գերմանական կայսրի աղջկայ հետ, այժմ ինչպէս հեռագրում են Աթէնքից, այդ լուրը ճիշդ չէ:

Ներքեպի վրայ Պերպլեան չեմ յիշեր որքան ներբողներ գրեց. այսօր նորա մահացու թշնամին, ոչ կարծեաց թշնամի, այլ անձնական թշնամի, կը ներբողէ, թէ պէտէ չեմ յիշեր որ մի մարդ այնքան վատ խօսած լինի պ. Փափաղեանի մասին որքան այդ պ. Պերպլեանը:—Աստուղ ուղղամիտ մարդիկ կը կոչուին:—Մայր-եկեղեցոյ թաղ. խորհուրդն ալ յանձնատու եղած էր յանուն ազգին ըսել թէ «Փափաղեանի մահն համարն ազգն ի սուղ համակուցի»: Եկեղեցիներու փակերան մէջ ժողովուրդը ջնջեց այդ բաւերն: Այն պահուն երբ Փափաղեանի մարմինը դուրս հանեցին ընդ մը վերջ դուամբեցաւ Ազգ. Ժողովը:

Ինչպէս գրած էի կը սպասուէր Երուսաղէմէն եկած տեղեկագրի մը: Այդ տեղեկագրին մէջ Երուսաղէմայ միաբանութիւնը կը խնդրէ, որ Յարութիւն Պատրիարք շուտ վերադառնայ իւր աթոռն զի նորա ներկայութիւնը յերուսաղէմ անհրաժեշտ է: Այդ տեղեկագրին հետ միասին խրկուած էր նաև հաշուեցուցին: Կարգադրելով տեղեկագիրը ու հաշուեցուցին, Ատենագրութեան առաջարկեց, որ ըստ օրէնքի խրկուի Համարակալութեան դիւանին առ ի ընտրութիւն: Սակայն Ժողովը նկատելով, որ այլ է Համարակալութիւն, այլ է տեղեկագիր, հարկ դառնեց, որ տեղեկագրին ուղարկութեան առնուելէ հետոյ որոշուեցաւ, որ յայտնող նստին որոշուի հետևեալ խնդրին թէ Յարութիւն Պատրիարք պէտք է Պօլիս մնայ թէ Երուսաղէմ երթայ: Եթէ որոշուի որ պէտք է Պօլիս մնայ, այն ատեն Երուսաղէմի նոր Պատրիարք պիտի ընտրուի: Բայց որովհետև Յարութիւն Պատրիարք ակելի կուզէ Երուսաղէմի մշտնջենական աթոռը քան թէ Պօլսոյ վաղանցուկ աթոռը, և որովհետև Ազգային Ժողովը ալ կուզէ, որ Յարութիւն Պատրիարք երթայ, հետևաբար զալ նստին տարակոյտ չը կայ թէ Յարութիւն

Պատրիարք կը հռչակուի Երուսաղէմի Պատրիարք և նոր Պատրիարքի մը պէտքն անհրաժեշտ կը լայ:

Յարութիւն Պատրիարքին ալ գործին կողայ այս կերպով խնդրոյն մէջէն ելնել, այդ պատճառաւ հրաժարական չը տուաւ: Արդէն «Արեւելքի» մէջ կայ ընդարձակ նկարագիր մը: Արեւելքը, որ նոյն օրն Ազգ. Ժողովը ամբողջապէս վերջացուց Երուսաղէմի վանուց կանոնադրի վաւերացումը:

Սահաւակ Ազգ. Ժողովի վրայ մի քանի տեղեկութիւններ «Արեւելք»:

Տեղեկ. Գերմանիայի Գ. Ե. Զ. և Է. նիստերու ատենագրութիւնը վաւերացուելէն յետոյ, Ատենագրութեան կողմէ հասած երկու գրեր զորս Ս. Պատրիարքի Ազգ. Ժողովին յղած էր Է. Նիստատուներն: Ա. զորն որուն կցուած էին երկու հաշուեցուցակը, միաբանական ընդհանուր ժողովը կը ներկայացուէր Ս. Յակոբայ վանուց մատակարարութեան 1886—87 տարեշրջանի հաշուեցուցին: Ինչպէս նաև 1887—88 տարեշրջանի կլմտացուցին: Այս գիր, յետ ընթերցման համարակալութեան դիւանին յղուեցաւ ըստ օրինի. Բ. գրով, զոր նոյնպէս ստորագրած էին պատրիարքական տեղակալ և ընդհանուր ժողովը նախագահ Գեր. Երմուտ և պրակտիկ և Ատենագրութեան Գեր. Աստուածատու կալիսիպոս: Միաբանութիւնը՝ նկարագրելէ յետոյ վանուց վիճակը, թախանձանք կը խնդրէր Երուսաղէմայ կանոնադրոյն ընդ փոյթ վաւերացումն և Ամեն. Յարութիւն Պատրիարքին դարձն յերուսաղէմ, որոյ պատրիարքական աթոռը թախուր կը մնայ: Մայր Գիւսանը սոյն գիրն ևս նախորդին կից համարելով՝ Համարակալութեան Գիւսանին յղել կտուարիլէր, երբ խօսք ատին երես փոխանաց ունեւր դիտողութեան մը համար:

Ա. Ա. քի արեւան է ք.—Կարգադրուած գրութեանց մէջ Համարակալութեան Գիւսանին վերաբերեալ մասերն են հաշուեցուցին ու կլմտացուցին, հանդերձ բացատրական տեղեկագրով. իսկ երկրորդ նամակն ուղղակի Ազգ. Ժողովոյ նկատաւան և որովման պատկանող կետէր կը պարտենակէ: Միաբանական ընդհանուր ժողովը ցաւալի կերպիւ կը նկարագրէ արգարև վանուց այժմեան վիճակն և ստիպողաբար կը խնդրէ Տ. Յարութիւն Պատրիարքի վերադարձն յերուսաղէմ: Արդ, սոյն կացութեան դարձան տանելու համար, կամ պէտք է որ Ն. Սրբալուծիւն ժամ առաջ լազ մի յաթոռ Պատրիարքութեան Երուսաղէմի, որուն գահակալն ընտրուած է օրինաւորապէս, և կամ, եթէ անհրաժեշտ է Տ. Յարութիւն Պատրիարքի ներկայութիւնն ի Կ. Պօլիս, Երուսաղէմայ նոր Պատրիարք մը ընտրելը, վան զի այդ վիճակին թախուր մնալը վնասարեք է ամեն տեսակէտով: Առտի կառավարելով, որ ժողովս ստիպողութիւն տալով այս էական խնդրոյն, լուրջ նկատողութեան առնու զայն և որոշում մը տայ:

Տ. Եղիշ է վարդ. Այ վաղ և ան յիշեցունելէ յետոյ թէ Երուսաղէմայ պարտուց բարձման համար որոշեալ եւսանայ պայմանաժամի շրջանը բոլորած է, առանց այդ պարտն ամբողջովին վճարուած լինելու, թէ զուտուցի ժողովուրդն ուրիշ ուրիշ մեծապէս ներդրած արդէն սովէն դիտարաւ կրնայ տալ իրմէ պահանջուած տուրքը, թէ Ս. Յակոբայ վանուց գործերն զգալապէս կը ներդրին Ս. Պատրիարքի բացակայութեան, միաբանական կանոնադրոյ վերաքննութեան փութացումը պահանջեց և ձայնակցեցաւ Արփիարեան էֆ-ի կարգադրութեան:

Սոյն մտքը խօսեցան նաև Յ. Գուրգէն և Յ. Պէկեան էֆը:

Հետևաբար որոշուեցաւ Ազգ. Ժողովոյ յառաջիկայ նստի Որակարգն անցունել միաբանական

ժողովոյ երկրորդ դիրն, որ Ս. Պատրիարքի դարձը կը խնդրէ յաթոռ Ս. Երուսաղէմի:

Յետոյ ժողովը ցաւակցութիւն յայտնեց հանդուցեալ մի քանի երեսփոխանաց համար: Ինչպէս Տօք. Յով. Շիշմանեանի, պ. Փափաղեանի համար: Յատաշիկայ նիստը ութը կամ տասն և հինգ օրէ է: Պատրիարքն ութ օրէն կուզէ:

Ինչ որ նախորդ նամակիս մէջ հասցնելով գրած է, ստոյգ են: Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանց Պօլիս հրաւիրուած է կտուարելութեան կողմանէ. իւր մեղքն է ուսաց Ալշարահարական ընկերութեան անդամ ընտրուելն ու իւր գրքերն յորց մէջ «Գրոցն ու Բրոցը» մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է, իւր հրատարակմանէ տասը տասն և հինգ տարի վերջ: Պատրիարքն անցեալ շաբաթու Մեծ-Եպարզոսին երբ զնաց Սիւնոյ պէշի հետ միասին, ներկայացուցեր է ընդարձակ տեղեկագիր մը Հայաստանի հարստահարութեանց: Մեծ-Եպարզոսը խոստացած է ընտրութեան առնուլ և հարկ եղած տնօրինութիւններն ընել:

Պօլիս ձերբակալեալ հայերն որոց մեծ մասը վանեցիք են, և որոց ոչը ըլլանին նոյն օրին գրած ենք, երկու օր առաջ փոխադրուեցան Կատրոնական բանտը: Լրագիրը կը հրատարակեն թէ այդ բանտարդեալ պիտի ներկայանան ի դատարան ըստ օրինի դատուելու և եթէ յանցաւոր են պատժելիս Սակայն կը լսեմք թէ ընդհակառակն այսօր կամ վաղը պիտի արտօրուին հեռաւոր վայրեր: Ինչ թէ սխալ լուր առած լինէնք: Երեկ մի քանի անձինք դիմեցին Յարութիւն Պատրիարքի, որ միջնորդէ կտուարելութեան քով այս դժբաղդներուն համար, բայց Պատրիարքը պատասխանել է թէ ոչինչ կրնայ ընել:

Հայկակ

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆԱՍՏԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԼԻՍԵԼՈՒՐԳ, 25 մարտի Նիվան դեռաբե-
րանից սկսած 2 վերստ տարածութեամբ բացվեց:
Վ.Ի.Ն.Ն.Ա., 25 մարտի «Neue Freie Presse»
լրագրի Սօֆիայի թղթակիցը առիթ ունեցաւ խո-
սակցելու կարավելով Նեոս կարավելով զանցա-
ռութեան տուեց Անգլիայի և Աւստրիայի քաղա-
քականութիւնը Բոլզարիայի վերաբերմամբ Նա
հաւատացնում է, որ ոչինչ ընդհանուր բան չունի
Յանկովի Նեոս, և եռանդուն կերպով ասեց. «Գուց
կը տեսնէք, որ ինքը ժողովուրդը կը հեռացնէ
այժման իշխանին, Աւստրիայի այդ թեկնածուին,
որովհետեւ նրան ժողովուրդը չէ ընտրել: Ռու-
սաստանի համակրութիւնը պահպանելու հարցը
կարավելով անհրաժեշտ է համարում Բոլզարիի
գոյութեան համար: Վերջը գերադասում ենք,—
ասաց նա,—Ռուսաստանի համար առաջնապահ
լինել, բայց ոչ Աւստրիայի, ըստ որում Ռուսաս-
տանը մեզ ոչինչ չի տալ նոյն իսկ այն
դէպքում, երբ կը տիրապետի Կ. Պոլսին, նա մի-
այն դիտումները չէ պէտք է յայտնի Սլովենիկի
վերաբերմամբ. ժամանակով այդ քաղաքը պէտք է
պատկանի մեզ»: Բոլզարիայով խօսակցելով նոյն
թղթակցի Նեոս, այն կարծիքը յայտնեց, թէ քանի
որ Ռուսաստանը զիջումներ է արել շատ կէտե-
րում, այդ պատճառով այժմ հասել է յարմար
միջոցը նրա հետ բանակցութիւններ սկսելու
համար:

ԲԵՐԼԻՆ, 25 մարտի «Keoln. Zeit.» լրագիրը
իր երեկոյան հրատարակութեան մէջ ասում է,
որ Բերլինի ղեկավարութեան շրջաններում տի-
րում է մեծ յուզումներ իշխան Բիսմարկի մտա-
լուտ հրատարականի պատճառով, որը կապ ունի
իշխանուհի Վիկտորիայի և իշխան Բատտենբերգի
նախադժոխք ամուսնութեան հարցի հետ: Իշխանը
մտադիր է գալ Վիկտորիա թագուհու հետ և առա-
ջարկութիւն անել: «Keoln. Zeit.» լրագիրը հե-
տադրում է, որ այդ ամուսնութիւնը անկարելի է
մինչև այն ժամանակ, քանի որ վճարված չի
լինի բոլզարական հարցը: Ռուսաց կայսրին ան-
համարելի անձը չէ կարող լինել գերմանա-
կան կայսրի փեսան, անկարելի է նոյնպէս և այն,
որ իշխանը մտադիր լինէր մի այնպիսի ամուս-
նական կապ կապել, որ կարող է զրկել գերմա-
նացիներին պետական կանցլէրից:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 մարտի Հրատարակված է
պետական խորհրդի կարծիքը, որով կարողա-
վում է, որ այն անձինք, որոնք ստացել են ճա-
նապարհների հարցադրական տեխնիկի կո-
չուրը, պետական քաղաքացիական ծառայութեան
մէջ մտնելիս, աստիճաններ ստանալիս օգտվում
են այն իրաւունքներով, որոնք ըստ օրինի պատ-
կանում են նրանց համաձայն իրանց ստացած
ընդհանուր կրթութեան:

ԲԵՐԼԻՆ, 26 մարտի Արտասահմանում եղած
հեղինակից ցորենի ցանքերը փչանալու երկկողմ
սպաւորութեան տակ, օտար երկրների բորանե-
րում հացահատիկների գները բարձրացան. երէկ
Բերլինում համարի և ցորենի գինը 4 մարկով
բարձրացաւ:

ԲԵՐԼԻՆ, 26 մարտի Բատտենբերգ իշխանի
ամուսնութեան վերաբերեալ լուրերի առիթով,
«National Zeitung» լրագիրը գրում է. «հանգու-
ցեալ Վիլհելմ կայսրը, ինչպէս յայտնի է, կատա-
րելապէս հեռացրեց իրանից Բատտենբերգ իշխա-
նին. այդպէս էր վարվում և իշխան Բիսմարկը:

Ինչպէս մենք հաստատ տեղեկացանք, իշխանի
օգտին վերանորոգվող ջանքերը ապագային մնա-
ցին, և այդ պատճառով զարմանի ընդհարման
համար ոչինչ առիթ էլ չը կայ. այդ իսկ պատ-
ճառով պետական կանցլէրի հրատարականի մա-
սին բոլորովին խօսք էլ չը կայ:

Վ.Ի.Ն.Ն.Ա., 26 մարտի Բոլզարական հարցը,
ինչպէս երևում է, սուր կերպարանք է առնում:
Սօֆիայից ստացած տեղեկութիւններին նայելով
պրինց Ֆէրդինանդ կորցնում է իր դրութեան
համար անհրաժեշտ վարկը և նրա դրութիւնը
անտանելի է դառնում: Այդ տեղեկութիւնները
բղղում են այնպիսի աղբիւրներից, որոնք բոլո-
րովին չեն գտնվում ռուսաց աղբեղութեան տակ:
Կեոլն, 26 մարտի «Keoln. Zeitung» լրագի-
րը ասում է. «քաղաքական հայեացքները միան-
գամայն հակառակ են իշխան Բատտենբերգի և
իշխանուհի Վիկտորիայի ամուսնութեանը, որով
հետեւ այդ հանդամանքը անմիջապէս կը վատաց-
նի ղէպի Ռուսաստանը ունեցած յարաբերութիւն-
ները. յամենայն դէպս—իշխան Բիսմարկի համար,
ի նկատի ունենալով այն ընթացքը, որին նա հե-
տևում էր մինչև այժմ ռուսարեւելեան հարցում,
—անկարելի կը լինի շարունակել անձամբ վարել
գործերը, եթէ իշխան Ալեքսանդր կը դառնայ
անգամ կայսրական ասնա Նորիս իմանալով
այդ ամուսնութեան մասին, իշխան Բիսմարկ
բացարձակապէս յայտնեց իր կարծիքը, և եթէ
իշխան Բատտենբերգի հետ մտակ ազգակցական
կապ հաստատելու հարցը բարձրագոյն հաւանու-
թիւն կը ստանայ, այն ժամանակ իշխան Բի-
սմարկ խնդրէր կը տայ իր հրատարականի մասին,
իսկ քանի որ այդ վճիռը չընդունվի, կանցլի-
րական ճշմարտում կը շարունակվի:

ԲԵՐԼԻՆ, 26 մարտի: Կանցլերական ճշմարտումը
առժամանակ անցած է համարվում: Իշխանուհի
Վիկտորիայի և իշխան Բատտենբերգի ամուսնու-
թեան հարցը թողված է:

ՓՈՒՐԻՉ, 26 մարտի: Գիւնկիրներում կայացած
ժողովը, որին ներկայ էին 2,000 մարդ, համարեա
միաձայն հաւանութիւն տուեց Բուլշակէի թեկ-
նածութեանը:

ՊՕԶՆԱՆ, 26 մարտի: Վիկտորիա կայսրուհին
գալու է այստեղ, հեղինակը վնասված տեղերը
տեսնելու համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մարտի: Բժշկական դեպար-
տամենտում տեղի են ունենում ժողովներ, որոնց
մասնակցում են հարաւային 17 նահանգների զե-
մտովուները: Ներկայացուցիչները, անամարտու-
կան ոստիկանութեան անդամները, և պետական
կալուածների ներկայացուցիչը: Այդ ժողովների
նպատակն է մշակել միջոցներ անային կենդանի-
ների վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ, և լաւաց-
նել ամասնաբուժական մասը: «Русское Дѣло»
լրագրին յայտնված է երկրորդ նախադրու-
թիւն այն պատճառով, որ չը նայելով առաջին
նախադրութեանը, նա առաջվայ նման վնաս-
ասակից օւղղութեան է հետևում:

ՍՕՏԻՍ, 27 մարտի: Այսօր հրատարակված է
իշխանական օւկազը, որով մայր Պանովի գործի
համար նշանակվում են անդամներ զինուորական-
դաշտային դատարանի համար: Նախանդամ նշա-
նակված է գնդապետ Նիկոլայով, իսկ անդամներ՝
չորս շտաբ-օֆիցերներ: Գործի ընթացքին օրը
ղեւ չէ որոշված:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Լէհաստանի ապրանքները, ինչպէս այս կողմերը, նոյնպէս հեռու
հանելու և վաճառականական յարաբերութիւնները բոլոր
նշանաւոր կենտրոններից թե-
թեւեցնելու համար, լէհական միացեալ երկաթուղիները,
հարաւարեւմտեան երկաթուղու
ընկերութիւնը և ռուս շոքեւաւային և վաճառականական
ընկերութիւնը՝ հիմնեցին
ԲԱԳՈՒՒ մէջ վաճառականական գրասենեակ,
ապրանքները ուղղակի վարչապետից
դէպի Անգլիոյ վաս, Օդէսայի վերայով հասցնելու
նպատակով: Նշանակելով ինձ այս կողմերի
համար գործակալ յիշեալ ընկերութիւնները ինձ վրա
պարտք են դրել ծանօթացնել
վաճառականներին ուղղակի յարակցութեան
գների հետ: Լինելով միևնոյն ժամանակ
Լէհաստանի ամենանշանաւոր գործարանների
գործակալ, յոյս ունեմ կատարեալ բաւա-
կանութիւն տալ պ. պ. վաճառականների
բոլոր ցանկութիւններին:

Գործակալական գրասենեակը գտնվում է
ԲԱԳՈՒՒ մէջ, Ա. Կարաբէկովի տանը,
Կրասնոօդոսկայա փողոցում: Կանժօպոլսկի:

Հասցէս ԲԱԳՈՒՒ Մ. ԿՍԵՆՉՈՒՍԿԻ (M. Ксенжопольский, Баку).

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES
PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.
ՅԲԱՆՆԱԿԱՆ ՆԱԿԱԳԱՅՈՒԹԱՆԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)
Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԵԼԻՍ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ
Ուրբաթ, 8/20 ապրիլի ԲԱԹՈՒՄԻՅ զուրս կը գնայ շոքեւա LE PEI-HO (ԱՐ ՊԵՅ-
ՀՕ) նաւապետ CAMOIN (ԿԱՄՈՒՆԵՆ) մտնելով Կ. Պոլիս, Զիւրիխ և Սիւրս:
Արէնաները՝ ԲԱԹՈՒՄԻՄ պ. Գ. ԷՍՍԵՆՉԵՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԵՈՐԳ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆ
ՀԵՋՈՒԲԵԱՆՅ: 1—3

ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԱՐՈՒՆԵՍԱԿԱՆ, ՄԻՆԵՐԱԿԱԿԱՆ, ՄՐԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳԱԶԱՅԻՆ ԶՐԵՐԻ
Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑԻ
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ
(ՅԵՐԿՈՎԻՅԱԿ փողոցում, Կոնստանտինովի տան կից, որտեղ դեռեղվում է Լօբկօ և ընկ. տպարանը)
Պատու ունեմ յայտնելու պ. պ. բժիշկներին և յարգելի հասարակութեանը որ ես նորից վերա-
նորոգեցի և նշանաւոր կերպով ընդարձակեցի իմ գործարանս, աշխատելով բաւականացնել ժԱՄԱ-
ՆԱԿԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ բոլոր ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻՆ, ջրերի պատրաստութեան վերաբերմամբ:
Գործարանի կառավարութիւնը եւ յանձնեցի ՅԱՐԱՅԻՍՅԻ մի ՊՐՕՎԻԶՕՐԻ, որ փորձառու-
թիւն է ստացել Ռուսաստանի մայրաքաղաքներում: Գործարանն ունի ամենանոր ձեւ մեքենաներ,
նոյնպէս և Չիլիի հռչակաւոր ՖԻԼՏՐԸ, որը միակ է, որ աշխուժեամբ մաքրում է ջրերը կապա-
րից, կրից, երկաթից, օրգանական, միներալական մասնիկներից ու աղբից և դեբազանցում է բոլոր
միւս ֆիլտրներից իր մեքենայական և քիմիական գործողութեամբ:
Պրովիզորը մշտապէս գտնվում է և անձամբ պարապում է իմ գործարանում: Ծնորով այն օ-
ժանդակ միջոցներ, որ տալիս է զետեղիւնը անախտական բիսիայի ձիւղում, այսուհետեւ իմ
գործարանում կը պատրաստվեն, բացի գէտերեան, մրգային և գազային ջրերից, բոլոր ՄԻՆԵՐԱ-
ԿԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԶՐԵՐԸ, ինչպէս օրինակ՝ Վիլի, Լիմի, Կարսպալի, Մարիէնպալի ջրերը, լու-
ծողական ջրերը բոլոր յայտնի աղբիւրների և այլն, հետեւելով յայտնի հետազոտողների տուած կա-
նոններին: Արուստական միներալական ջրերը, որոնք այժմ խորհուրդ են տալիս ընդունել հռչա-
կաւոր բժիշկները, կարող են ոչ թէ միայն փոխարինել բնական ջրերին, բայց և ունեն մի քանի դե-
բազանցութիւններ, նրանք կարող են միւս թարմ գրութեան մէջ ձեռք բերել մի և նոյն ժամա-
նակ պարունակելով իրանց մէջ ածխածին գազերի աւելի մեծ քանակութիւն, այդպիսով աւելի ա-
խորժիկ գտնաւոր լսմիւր համար և աւելի շուտ ներգործելով հիւանդ կազմուածքի վրա:
Աւելորդ չեմ համարում ասել որ ես միշտ աշխատում եմ պահել գործարանս կատարեալ մաք-
րութեան մէջ և վերաբերվել դէպի գործս ամենամեծ ճշգրտեամբ և բարեխղճութեամբ, որի մասին
յարգելի հասարակութիւնը կարող է համոզվել անձամբ այցելելով գործարանս ամեն ժամանակ:
Հարաձայնութիւններից խուսափելու համար, խնորհաբար խնդրում եմ իմ ջրերի գործածող-
ւորին պահանջել որ իմ բոլոր արդիւնքները կրեն իմ ֆիրմայի նշանակը, քանի որ ուրիշ
գործարաններ կարող են ի չար գործածել հասարակութեան հաւատարմութիւնը:

ԳԵՊՈ ԼԱՄՊԱՆԵՐԻ, ՊԱՍԱՆԵՐԻ ԵՒ ՄԵՐԵԼԻ
Ե. Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻ
Միջի-փողոցի անկիւնում (երկրորդ տուն, դէպի աջ կողմ) Երևանեան հրապա-
ակից) Նարիմանովի տանը ԲԱՅՎԱԾ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԳ ՊԱՀԵՍ ՎԵՐՕ-
ՍԻՆԸ ՄԱՍ ՄԱՍ ԾԱԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ: Մեր ստացած կերպիւր
տարբերվում է իր յատկութեամբ թիֆլիսում մաս մաս ծախվող կերպիւրից: Նա
հոտ չունի և կատարելապէս անվտանգ է:
ԳՆԵՐԸ ՉԱՓԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ՀԱՄԵՍԱՏ ԲԱԳՈՒԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՅԻ ԳՆԵՐԻՆ:
Մասնների կողմից խաբեւայութեան առաջն առնելու համար իւրաքանչիւր
ծառային, որ զայլի է կերօսին առնելու, արվում է մի ՄԱՐԿԱ «E. A. Патровъ.
Керосинъ» գրութեամբ:
Առաջին պահեստը ՎՕՐՕՅՕՎԻ ԱՐԶԱՆԻ ՄՕՏ, Պալլովսկու բժշկարանի կող-
քին: Արքունի և հասարակական հիմնարկութիւնները կարող են կերօսին ստանալ
առանձին գրքիկով և վճարել ամէն ամիս: 2—25 (Շ. Ե.)

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱԶՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ԹՈՅԼՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՅԱԾ
ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՄԿՆԴԵՂ
ՄԻՇՈՒՆԱՅ
ВЕРНАЯ СМЕРТЬ
ՄԵՇ ԵՒ ՓՈՒՐ ՄԿՆԵՐԸ կատարելապէս ոչն-
չացնելու համար: Արկղիկի գինը 1 ր. 50 կ. Ար-
կղիկի 1/4 արժէ 60 կ.:
Հեղուկ բաղէին ջն երբ դէմ: Սրտակի դի-
նը, վրձնի միտսին 1 րուրի:
Լու, ցեց, բողոճ ոչնչացնելու փոշի: Գօ-
Գլխաւոր պահեստ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ գտնվում է Վ. Գրիվնի և ի դեղատան ապրանքների մազա-
ղիւնում, ՎՃՈՒՐՆՆ Կրասնոյի տակ, Զուբալովի տանը: 92—100